LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS ISTORIJOS METRAŠTIS

2012 metai

1

LII LEIDYKLA
Vilnius 2013

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK OF LITHUANIAN HISTORY

2012
1

Vilnius 2013

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH FÜR LITAUISCHE GESCHICHTE

2012
1

Vilnius 2013

UDK 947.45
Li 237

Žurnalo leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Finansavimo sutartis Nr. LIT-7-55

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)
Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ
Lietuvos istorijos institutas

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas)
Lietuvos istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA
Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)
Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Darius STALIŪNAS
Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas

Joachim TAUBER
Šiaurės Rytų institutas Liuneburge

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:
Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing
Recenzijos skelbiamos duomenų bazėje recensio.net
Reviews appearing in this journal are published in recensio.net

ISSN 0202-3342

© Lietuvos istorijos institutas, 2013
© Straipsnių autoriai, 2013

ISSN 0202–3342 LIETUVOS ISTORIJOS METRAŠTIS. 2012 METAI, 1. VILNIUS, 2013
THE YEAR-BOOK OF LITHUANIAN HISTORY. 2012 /1. VILNIUS, 2013

STRAIPSNIAI IR PRANEŠIMAI

WIOLETTA PAWLIKOWSKA-BUTTERWICK

KELIAS Į *DESIGNATIO PERSONAE,* ARBA BAŽNYTINIŲ BENEFICIJŲ SUTEIKIMAS XVI A. ANTROJE PUSĖJE: VILNIAUS KAPITULOS PAVYZDYS[1]

Kapitulų prebendų perėmimo etapai gana išsamiai aprašyti literatūroje. Veiksmai prieš įgyjant beneficiją smulkiai aptarti daugumoje darbų apie katedrų ir kolegijų kapitulas. Kapitulos kanauninko pareigų perėmimo procesą, arba dvasininko kelią nuo paskyrimo momento iki visų kanauninkų teisių įgijimo galime suskirstyti į keletą etapų[2]. Pirmasis etapas – tai *designatio personae*, arba asmens paskyrimas. Formaliai žiūrint, paskyrimas galėjo būti laisvas (*collatio libera*) arba privalomas (*collatio necessaria*). Paskyrimas būdavo laisvas, jeigu bažnytinis vadovas pats paskirdavo asmenį į konkrečias pareigas, o privalomas – kai paskirdavo kas nors kitas, vadovaujantis dvasininkas tik

[1] Vartojamos santrumpos: *ACV – Acta Capituli Vilnensis*, t. 1–8, rankraščiai iš LMAVB, signatūros: 43-210/1 t. 1: (1502–1533); F 43-210/2, t. 2: (1533–1546); F 43-211, t. 3: (1550–1560); F 43-212, t. 4: (1561–1570); F 43-213, t. 5: (1570–1578); F 43-214, t. 6: (1578–1585); F 43-215, t. 7: (1583–1601); F 43-216, t. 8: (1601–1625); *LMAVB – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka*, *BPAU Kraków – Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie* (Lenkijos mokslų akademijos biblioteka Krokuvoje); Herburt – M. Herburt, Wypisy z Aktów czyli dziejów kapituły katedry wileńskiey z siedmiu pierwszych tomów od 1501 – do 1600 r., rankraštis iš Čartoryskių bibliotekos Krokuvoje, signatūra 3516; *LVIA – Lietuvos valstybės istorijos archyvas*; *PSB – Polski Słownik Biograficzny*.

[2] S. Zachorowski, *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*, Kraków, 2005, s. 70–97; J. Grzywacz, *Nominacja biskupów w Polsce przedrozbiorowej,* Lublin, 1960, s. 7–8; W. Góralski, *Kapituła katedralna w Płocku XII–XVI w. Studium z dziejów organizacji prawnej kapituł polskich,* Płock, 1979, s. 114–127; M. Czyżak, *Kapituła katedralna w Gnieźnie w świetle metryki z lat 1408–1448*, Poznań, 2003, s. 23–25.

suteikdavo jam titulą. Jeigu paskyrimas būdavo privalomas, paskirti galėjo asmuo (pvz., monarchas) arba kolegija (pvz., kapitula)[3].

Prie kapitulos įsteigus beneficiją, fundatorius iš karto tapdavo jos patronu ir įgydavo teikimo į tą bažnytinę beneficiją teisę[4]. Marcinas Kromeris 1578 metais tai apibūdino taip: „Turintieji teisę paskirti arba pristatyti kandidatus pagal popiežiaus jurisdikciją vadinami patronais, o šnekamojoje kalboje – koliatoriais. Įstatymai draudžia apsieiti be jų pritarimo ir primesti jiems kunigą ar kleboną netgi remiantis popiežiaus autoritetu, nebent jie patys dėl savo elgesio taptų neverti šios privilegijos arba nepasinaudotų šia teise per įstatymais numatytą laikotarpį.“[5]

Vilniaus kapituloje teisę siūlyti asmenį turėjo monarchas, bažnytinis vadovas (popiežius, vyskupas), o nuo XVI a. antros pusės – ir kanauninkų kolegija. Jeigu kandidatą į konkrečią beneficiją pagal patronato teisę skirdavo pasaulietis, paskyrimas būdavo vadinamas teikimu (*praesentatio*). Paskyrimas pagal Apaštalų Sosto privilegiją buvo vadinamas nominacija (*nominatio*). Vilniuje vienintelis pasaulietis, turėjęs įgaliojimus (pagal patronato teisę) paskirti arba pristatyti asmenis į laisvas arba turinčias atsilaisvinti beneficijas, buvo karalius (Lietuvos didysis kunigaikštis)[6].

Paskirtas arba nominuotas dvasininkas gaudavo atitinkamą teikimo arba nominacijos raštą. Sprendžiant iš turimų šaltinių, raštai buvo dvejopi. Vienuose buvo pranešama, kad būtent tas dvasininkas gauna teikimą į konkrečią laisvą kanauninko vietą, t. y. teikimo tekste nurodomi vardas ir pavardė jo pirmtako, kuriam mirus, atsistatydinus ar jį pašalinus, vieta tapo laisva ir į ją yra siūlomas naujas dvasininkas[7]. Kituose konkreti beneficija nenurodoma, tik labai abstrakčiai kalbama apie anksčiausiai atsilaisvinsiančią kanauninko vietą (ekspektatywa)[8].

[3] J. G r z y w a c z, *Nominacja biskupów w Polsce przedrozbiorowej*, s. 7–8.

[4] Patronato teise vadinamas „tam tikras valdymas, kitaip sakant, asmenų arba institucijų teisė į beneficijas, kurios pagal bažnytinę teisę priklausė atitinkamos bažnytinės vadovybės jurisdikcijai“, B. S z a d y, Beneficia patronata i beneficia libera – prawne i potoczne rozumienie prawa patronatu*, Religia, edukacja, kultura. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Litakowi,* red. M. Surdacki, Lublin, 2002, s. 54–55.

[5] M. K r o m e r, *Polska, czyli o położeniu, ludności, obyczajach, urzędach i sprawach publicnych Królestwa Polskiego księgi dwie,* przeł. S. Kozikowski, opr. R. Marchwiński, Olsztyn, 1977, s. 134.

[6] B. S z a d y, *Prawo patronatu w Rzeczypospolitej w czasach nowożytnych. Podstawy i struktura,* Lublin, 2003, s. 169.

[7] Tokia informacija buvo pateikta Pauliaus Gurnickio teikimo į kanoniją rašte: *Vacat canonicatus seu praebenda in ecclesia cathedrali Wilnensi iuris patronatus nostri* ***morte et obitu venerabilis [Stanisław] Goreczky*** *eius immediati possessoris, ad quam hoc modo vacantem nos pro iure nostro venerabilem Paulum Gorniczky – Datum Niepolometiis die XV mensis maii anno Domini M D LXXXX quinto, regni vero nostri anno decimo* [paryškinta mano – *W. P.-B.*], *Lietuvos Metrika. Kn. Nr. 71 (1585–1586): Užrašymų knyga 71,* parengė D. Antanavičius, Vilnius, 2008, p. 45, nr. 50.

[8] *Ut itaque vir ville vitae honestate traducendae commodam habeat sustentationem ecclesiaque Vilnensi primo vacante canonicatu Vilnensi tertio ex nostra donatione non vacet, concionatorem honorabilem* ***Nicolaum Dicium*** *sinceritati tuae praesentandum duximus, quemadmodum praesentamus hisce litersi nostris*

Monarcho paskirtas dvasininkas įgydavo teisę reikalauti iš bažnytinio vadovo kanauninko arba prelato vietos. Taigi gavus teikimo raštą prasidėdavo naujas etapas, kai kandidatas pradėdavo rūpintis, kad gautų beneficiją.

Iš bažnytinio vadovo gavus investitūrą, taigi perėmus visas kanauninko teises ir pareigas, prasidėdavo dar vienas kapitulos beneficijos perėmimo proceso etapas. Bet reikia pabrėžti, kad vyskupo arba popiežiaus paskyrimo raštas buvo būtinas tik tada, kai skirdavo pasaulietis, pvz., monarchas. Jeigu asmuo buvo gavęs atitinkamą vyskupo arba popiežiaus paskyrimo raštą, teoriškai nebuvo būtina gauti investitūros. Bet praktiškai paskyrimo raštų pateikėjai dvasininko prašymu parengdavo atskirą oficialų dokumentą[9].

Kanoniškai įteisintas dvasininkas, nominuotas į konkrečią beneficiją, turėjo visas savininko teises, bet dar negalėjo jomis naudotis ir eiti bažnytinių pareigų. Kaip tik tada prasidėdavo trečias, paskutinis etapas, vadinamasis įvesdinimas į beneficiją (*missio in possessionem, institutio corporalis*). Kadangi įvesdinimui į beneficiją vadovavo kapitula, paskutiniame etape ji teoriškai galėjo gintis nuo nepageidaujamų kandidatų antplūdžio, atsisakydama juos priimti į kapitulą.

Paskutinis etapas, sudarytas iš trijų fazių, prasidėdavo kanauninko vietos arba pareigų kapituloje perėmimu. Tada vykdavo instaliacija, arba vietos choro stalėse ir kapitulos posėdžių salėje suteikimas. Trečioji paskutinio etapo fazė – „priėmimas“: naujai paskirtam kanauninkui suteikiamos visos kanauninko teisės: teisė dalyvauti kapitulos posėdžiuose ir teisė į kasdienes dalybas bei kapitulos namus ir dvarus.

Bet iš pateiktos beneficijos gavimo schemos nepaaiškėja, kas vykdavo prieš ją gavusio asmens paskyrimą. Atrodo, kad pasidarytų truputį aiškiau, reikia labiau atkreipti dėmesį į trims jėgoms, įgaliotoms „dalinti“ beneficijas: karaliui (didžiajam kunigaikščiui), vyskupui (popiežiui) ir kapitulai, artimus žmones. Pabandę atkurti šių trijų jėgų aplinką, galėsime bent jau iškelti hipotezę, kas dar turėjo įtakos suteikiant beneficijas. Be to, dar galėsime parodyti dvasininkų paaukštinimą ir jų karjeros etapus.

Informacijos apie tai tenka ieškoti šaltiniuose, pirmiausia išlikusioje korespondencijoje. Deja, ne apie visus rūpimus dvasininkus yra tiek šaltinių, kad būtų galima lyginti. Todėl dabartiniame tyrimų etape būtų sunkiai įmanoma lyginamoji sintezė ir iš jos kylanti prozopografinė tiriamos grupės analizė. Bet vis dėlto manau, kad išliko pakankamai pa-

hortantes sinceritatem tuam ***ut quamprimum occasio dabitur alicuius canonicatus vacantis*** *iuris patronatus nostri regii, non obstantibus quibusvis praesentationis in personam alterius in posterum* [pabraukta mano – *W. P.-B.*], ten pat, p. 62, nr. 75. Mikalojus Dicijus buvo paskirtas į Vilniaus kanoniją, kuri tapo laisva mirus Tomui Makoveckiui. Makoveckis mirė tarp 1586 m. spalio 6 [*ACV* VII, l. 39–39v] ir lapkričio 14 [*ACV* VII, l. 41] d. Tuo tarpu Dicijaus teikimo raštas buvo parengtas – *Datum Grodnae die XVI ianuarii, anno MDLXXX VI* (1586 m. sausio 16 d.), ten pat, p. 62. Instaliacijos aktas įvyko 1586 m. lapkričio 28 d., *ACV* VII, l. 42v–43; Herburt, l. 282, § 81.

[9] Svarbiausias oficialaus dokumento (*investitura, littera institutionis*) rengimo tikslas buvo informuoti valdančiuosius asmenis apie paskyrimo vykdymą, kad jie tikrai perduotų nurodytam dvasininkui visas teises į užimamą beneficiją.

vyzdžių, atskleidžiančių tam tikrus dėsningumus ir įrodančių protekcionizmą, o pirmiausia truputį paaiškinančių skiriančiojo ir skiriamojo tarpusavio santykius. Tai gali būti ir papildomi argumentai darant išvadas dėl patronato, nes yra akivaizdūs tam tikri karaliaus ir dvasininkų (prelatų ir kanauninkų), dvariškių (karaliaus valdininkų) ir dvasininkų bei magnatų ir dvasininkų santykiai.

Remsimės prielaida, kad kandidatai į bažnytines beneficijas stengėsi atkreipti į save karaliaus, vyskupo (popiežiaus) arba kapitulos dėmesį priklausomai nuo to, kas tada buvo įgaliotas paskirti asmenį į konkrečią beneficiją. Taip buvo todėl, kad šios trys jėgos siekė lemiamos įtakos skiriant bažnyčios tarnautojus. Kita vertus, jų palankumo siekė bažnytinių beneficijų norintys asmenys. Kiek kitaip būdavo, jeigu kapitula turėjo įtakos suteikiant beneficiją. Tada beneficiją dažniausiai gaudavo gerai Vilniaus dvasininkams pažįstamas žmogus. Bet įgaliojimų turėjimas savaime nereiškia, kad karalius arba vyskupas visada asmeniškai atrinkdavo dvasininkus ir ieškojo geriausio kandidato beneficijai užimti. Praktiškai lemiamą vaidmenį skirstant pareigas atliko karaliaus dvaras, tiksliau, dvariškiai, pvz., sekretoriai, tarpininkavę jas skirstant[10]. Bet kartais valdovas, vadovaudamasis gautomis preferencijomis, įsikišdavo asmeniškai. Pavyzdžiui: „Žygimantas Senasis, būdamas pamaldus, mėgo kištis į Bažnyčios reikalus, atsižvelgdamas į laiko dvasią ir uoliai rūpindamasis savo liaudies gerove. Būdamas visų savo valstybės bažnyčių koliatoriumi, norėjo žinoti visų fundacijų padėtį; pirmiausia karaliaus žemėse, rodydamas pavyzdį kitiems koliatoriams, parinkdavo nusipelniusius ir daugiau ar mažiau garbingus klebonus, kurių gabumus ir išsilavinimą gerai vertino. Būdamas visos Vilniaus katedros koliatoriumi, į prelatų ir kanauninkų vietas skirdavo **mokytus vyrus**, arba tokius, kurie anais laikais **buvo laikomi mokyčiausiais**, dažnai pasauliečius, svetimšalius, bet menų magistrus, alchemikus, fizikus ir medicinos daktarus“ [paryškinta mano – *W. P.-B.*][11]

Suteikiant asmeniui kapitulos beneficiją svarbų vaidmenį atliko su dvaru plačiąja prasme susiję žmonės. Dažnai būtent jie nurodydavo tinkamus kandidatus. Taigi siekti beneficijos geriausia buvo karaliaus arba vyskupo dvare, ypač dirbant kanceliarijoje arba einant karaliaus (vyskupo) sekretoriaus, gydytojo ar muziko pareigas. Dar buvo galima ieškoti protekcijų įtakingo karaliaus magnato dvare. Išanalizavus turimus šaltinius pasitvirtina Antonio Mączako aprašytas ryšys: „Pusė kanceliarijos pareigybių buvo vyskupų rankose, bet svarbiausia, kad tipiškas, patikimas, plačiai pramintas dvasininko karjeros kelias ėjo per kanceliarijas ir dvaro įstaigas.“[12]

[10] Apie tai rašo: A. M ą c z a k, Dwór w systemach władzy i kultury europejskie XVI i XVII w., *Studia nad gospodarką, społeczeństwem i rodziną w Europie późnośredniowiecznej,* red. J. Topolski, Lublin, 1987, s. 176.

[11] W. P r z y a ł g o w s k i, *Żywoty biskupów wileńskich*, Petersburg, 1860, t. 1, s. 131.

[12] A. M ą c z a k, *Rządzący i rządzeni. Władza i społeczeństwo w Europie wczesnonowożytnej*, Warszawa, 2002, s. 85.

Literatūroje, dažniausiai tyrimų paraštėse, užsimenama, kad monarchai dalijo bažnytines beneficijas (pvz., Henrykas Wisneris Žygimanto III biografijoje nurodė, kad karalius dosniai apdovanodavo ištikimus žmones. Kai kurie gaudavo sekretoriaus titulą, kiti – kanauninko vietą. Tarp kitko pateikiamas dvasininko Izaoko Fechtino[13] pavyzdys – jį aptariu darbe apie Vilniaus kapitulą antrojoje XVI a. pusėje)[14].

Deja, Markas Ferencas irgi neatsako į šį klausimą, kadangi jį labiau domino dvariškiai pasauliečiai. Bet šiam mokslininkui pavyko nustatyti dešimties vadinamųjų apmokamų dvasininkų (*salariati spirituales singuli*), veikusių karaliaus dvare 1548–1872 m., pavardes. Trys iš jų – Jonas Pikarskis, Jonas Vierbkovskis ir Petras Arciechovskis – antrojoje XVI a. pusėje turėjo beneficijas Vilniuje[15]. M. Ferencas nustatė, kad visi identifikuoti „apmokami dvariškiai" dvasininkai buvo paaukštinami tik bažnytinėse pareigose. Trims iš jų pavyko gauti beneficijas Vilniuje, o ketvirtojo – Martyno Kureko *Gallicuso* pastangas kapitula atmetė[16]. Penktasis su karaliaus dvaru susijęs dvasininkas buvo Vilniaus kantoriaus Jurgio Albino brolis Jonas Kožminietis.

Nors tyrimų medžiaga mums yra įdomi ir šiek tiek paaiškina problemą, joje neatsispindi nei reiškinio apimtis, nei mastas. Kad atsakytume į klausimą, ar tai yra taisyklė, ar sporadiška padėtis, problemą reikia sistemingai ištirti, o tam būtini šaltiniai. Šiame tekste nesiekiu išnagrinėti problemos, bet jis gali padėti tolesniems tyrimams.

Į aptariamą bažnytinių beneficijų skyrimo problemą reikia pažiūrėti iš dviejų pusių. Viena vertus, karalius, kaip minėta, suteikdavo beneficijas pažįstamiems ir nusipelniusiems žmonėms. Iš kitos pusės, XVI a. pastebimas sustiprėjęs žmonių siekis derinti pareigas ir užimti kuo daugiau tarnybų ir pareigų. Jeigu, nepaisant įvairių pastangų ir protekcijų, ko nors nepavykdavo išprašyti iš vyskupo, buvo bandoma gauti iš karaliaus arba tarpininkaujant įtakingam proteguotojui[17].

Vilniaus kapitulai antroje XVI a. pusėje iš viso priklausė 75 dvasininkai: 58 kapitulos kanauninkai, 32 prelatai ir 4 garbės kanauninkai. Kai kurie dvasininkai turėjo po dvi beneficijas arba pereidavo iš vienos į kitą, taigi iš viso buvo įvykę 94 instaliacijos ir pateikta mažiausiai tiek pat teikimo laiškų. Manoma, kad karalius pateikė 65 raštus, vyskupas (arba popiežius) – 19 raštų, 6 kartus kapituloje vyko rinkimai. Prie 4 instaliacijų šaltiniuose nenurodoma, kas suteikė beneficiją. Reiškinys parodomas šioje lentelėje.

[13] H. W i s n e r, *Zygmunt III Waza,* Wrocław, 2006, s. 44–45.

[14] W. P a w l i k o w s k a, *Wileńska kapituła katedralna w drugiej połowie XVI wieku.* Daktaro disertacija, Poznanė, 2011.

[15] M. F e r e n c, *Dwór Zygmunta Augusta. Organizacje i ludzie*, Kraków, 1998, s. 85–86.

[16] Ten pat, p. 89.

[17] W. T y g i e l s k i , *Listy. Ludzie. Władza. Patronat Jana Zamoyskiego w świetle korespondencji,* Warszawa, 2008, s. 145n.

Teikimo į Vilniaus kapitulos beneficijas raštų rūšys:

Pareigos	Vardas ir pavardė	Pateikėjas	Data / šaltinis
prepozitas	Jonas Domanovskis	karaliaus teikimas	Instaliacija[18]
	Baltramiejus Sabinas	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Jonas Pšerembskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Mikalojus Pacas († 1585)	karaliaus teikimas (?)	
	Motiejus Klodzinskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
dekanas	Mikalojus Pacas († 1585)	karaliaus teikimas (?)	
	Jonas Vierbkovskis	kapitulos pasirinkimas	1558 06 10[19]
	Petras Arciechovskis	kapitulos pasirinkimas	1561 07 28[20]
	Jonas Vierbkovskis	kapitulos pasirinkimas	1562 10 18[21]
	Paulius Skaševskis	kapitulos pasirinkimas	1563 02 17[22]
	Jonas Jarčevskis	kapitulos pasirinkimas	1575 10 07[23]
	Mikalojus Dicijus	kapitulos pasirinkimas	1596 05 24[24]
arkidiakonas	Juozapas Jasinskis	vyskupo paskyrimas	
	Stanislovas Narkuskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Andriejus Patricijus Nideckis	?	
	Jonas Ryškovskis	vyskupo paskyrimas	Instaliacija (*sede Regia vacante*)
kustodas	Paulius Višenskis	karaliaus teikimas (?)	
	Jonas Makoveckis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Petras Roizijus	karaliaus teikimas (?)	
	Merkelis Giedraitis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Benediktas Vaina	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Eustachijus Valavičius	karaliaus teikimas (?)	
scholastas	Steponas Grabia Jalbžykovskis	vyskupo paskyrimas (?)	
	Jurgis Ticinijus	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Jonas Kukrovskis	vyskupo paskyrimas	Instaliacija
	Mikalojus Kostka	popiežiaus paskyrimas	Instaliacija
	Andriejus Taglia	vyskupo paskyrimas	Instaliacija
	Zigmantas Roscišević skis	popiežiaus paskyrimas	Instaliacija
kantorius	Jurgis Albinas	?	
	Simonas Bžezinietis	vyskupo paskyrimas	Instaliacija
	Eustachijus Valavičius	popiežiaus paskyrimas	Instaliacija
	Mikalojus Jasinskis	vyskupo paskyrimas	Instaliacija

[18] Informacija instaliacijos akte, įrašytame kapitulos aktuose.
[19] Herburt, l. 133, § 523; Kościół, t. 3, s. 45.
[20] *ACV* VII, l. 141v; Herburt, l. 124, § 339; Kościół, t. 3, s. 43.
[21] *ACV* IV, l. 72v; Herburt, l. 161, § 264.
[22] *ACV* IV, l. 87v; Herburt, l. 164, § 319–320.
[23] *ACV* V, l. 191v–193v; Herburt, l. 233–234, § 533–534.
[24] *ACV* VII, k. 264–264v; Herburt, k. 327, § 690–691.

Pareigos	Vardas ir pavardė	Pateikėjas	Data / šaltinis
kanauninkas	Stanislovas Dombrovka	karaliaus teikimas (?)	
	Vaclovas Čirka	karaliaus teikimas	1524 01 26[25] Instaliacija
	Jonas Solfa	karaliaus teikimas (?)	
	Jonas Kunickis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Aleksandras Pessenti	karaliaus teikimas	
	Baltramiejus Kaunietis	karaliaus teikimas (?)	
	Valerijonas Protasevičius	karaliaus teikimas (?)	
	Vaclovas Virbickis	karaliaus teikimas (?)	
	Motiejus Kalečickis	karaliaus teikimas (?)	
	Jonas Domanovskis	karaliaus teikimas (?)	
	Albertas Narbutas	karaliaus teikimas (?)	
	Stanislovas Narkuskis	karaliaus teikimas (?)	
	Jonas Vierbkovskis	karaliaus teikimas (?)	
	Baltramiejus Sabinas	karaliaus teikimas (?)	
	Albertas Grabovskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Juozapas Jasinskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Petras Arciechovskis	karaliaus teikimas (?)	
	Jonas Pšerembskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Petras Poznanietis	karaliaus teikimas (?)	
	Izaijas OP	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Laurynas Volskis	vyskupo paskyrimas	Instaliacija
	Jonas Pikarskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Viktorinas Virbickis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Paulius Skaševskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Adomas Pilchovskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Jurgis Petkevičius	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Tomas Makoveckis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Jonas Ostrovskis	karaliaus teikimas (?)	
	Marcelijus Suchodolskis	Karaliaus teikimas (?)	
	Petras Roizijus	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Mikalojus Korizna	karaliaus teikimas (?)	
	Stanislovas Goreckis	karaliaus teikimas (?)	
	Stanislovas Fogelvederis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Mikalojus Nemčinavičius	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Simonas Krivanskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Mikalojus Kochanovskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Motiejus Piskoževskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Jurgis Fabijus	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Baltramiejus Nedzvickis	vyskupo paskyrimas	Instaliacija
	Ambraziejus Beinartas	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Kiprijonas OP	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Liudvikas Fulginas	karaliaus teikimas	Instaliacija

[25] *Lietuvos Metrika. Kn. Nr. 12 (1522–1529). Užrašymų knyga 12*, parengė D. Antanavičius, A. Baliulis, Vilnius, 2001, nr. 721.

Pareigos	Vardas ir pavardė	Pateikėjas	Data / šaltinis
	Paulius Gurnickis	karaliaus teikimas	1585 05 15[26] Instaliacija
	Jonas Bulpatas	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Mikalojus Dicijus	karaliaus teikimas	1586 01 16[27] Instaliacija
	Andriejus Jurgevičius	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Izaokas Fechtinas	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Eustachijus Valavičius	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Stanislovas Vilčopolskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Stanislovas Šidlovskis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Grigalius Svencickis	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Mikalojus Pacas († 1624 09 06)	vyskupo paskyrimas	Instaliacija
	Jonas Jusoila	karaliaus teikimas	Instaliacija
	Abraomas Vaina	karaliaus teikimas	Instaliacija
garbės kanauninkas	Valentinas Pilznietis	vyskupo paskyrimas	Instaliacija
	Motiejus Dobratickis	?	
	Jonas Voverė	?	
	Paulius Skaševskis	vyskupo paskyrimas	Instaliacija

Vienas svarbiausių pareigų valstybės kanceliarijoje buvo raštininkams vadovavęs didysis sekretorius. Šias pareigas ėjo Jonas Pšerembskis. Iš viso karaliaus arba didžiojo kunigaikščio kanceliarijoje arba dvare sekretoriaus, karaliaus raštininko, iždo raštininko pareigas ėjo 29 Vilniaus kapitulos dvasininkai[28]. Dar trys kanauninkai, beneficijas Vilniuje gavę antrojoje XVI a. pusėje, karaliaus arba didžiojo kunigaikščio kanceliarijoje tarnauti pradėjo tik XVII a.[29]

[26] *Lietuvos Metrika. Kn. Nr. 71 (1585–1586)*, p. 45, nr. 50.

[27] Ten pat, p. 62, nr. 75.

[28] Vaclovas Čirka, Jonas Domanovskis, Jonas Kunickis, Baltramiejus Kaunietis, Juozapas Jasinskis, Valerijonas Protasevičius, Vaclovas Virbickis, Motiejus Kalečickis, Mikalojus Pacas, Albertas Narbutas, Stanislovas Narkuskis, Petras Arciechovskis, Jonas Pšerembskis, Jonas Makoveckis, Adomas Pilichovskis, Tomas Makoveckis, Marcelijus Suchodolskis, Petras Roizijus, Jurgis Ticinijus, Mikalojus Korizna, Andriejus Patricijus Nideckis, Stanislovas Fogelvederis, Merkelis Giedraitis, Jonas Jarčevskis, Benediktas Vaina, Motiejus Piskoževskis, Simonas Krivanskis, Ambraziejus Beinartas, Motiejus Klodzinskis. Alicjos Dybkowskos skaičiavimu, dvasininkų luomui priklausė 76 % Žygimanto Senojo paskirtų sekretorių: 36 % Žygimanto Augusto paskirtų sekretorių ir 40 % Stepono Batoro paskirtų sekretorių. A. D y b k o w s k a, J. D z i ę g i e l e w s k i, Udział kościoła rzymskokatolickiego w sprawach państwa. Lata 1506–1572, *Tradycje polityczne dawnej Polski,* red. A. Suchenia-Grabowska, Warszawa, 1995, s. 128. Kadangi trūksta išsamesnių tyrimų, šie skaičiai laikytini sąlygiškais.

[29] Eustachijus Valavičius (1605 03 01–1615 03 26 Lietuvos didysis raštininkas; 1615 03 26–1618 02 23 Lietuvos pakancleris; 1616 06 15–1630 Vilniaus vyskupas). – *Urzędnicy centralni i dostojnicy Wielkiego*

Antros po didžiojo sekretoriaus aukštos pareigos buvo referendorius. Išsiaiškinome, kad penki referendoriai buvo Vilniaus dvasininkai (iš Karalystės ir Lietuvos): Albertas Narbutas, Petras Arciechovskis, Adomas Pilichovskis, Mikalojus Korizna, Eustachijus Valavičius. Keturi dvasininkai buvo karaliaus gydytojai: Jonas Solfa, Baltramiejus Sabinas, Petras Poznanietis, Jurgis Petkevičius. Vilniaus kapituloje radome tris karaliaus muzikus: Aleksandrą Pessentį (muzikas ir karaliaus sekretorius), Joną Vierbkovskį, Mikalojų Kochanovskį ir tris karaliaus kapelionus: Joną Pikarskį, Izaoką Fechtiną, Joną Jusoilą. Taigi dalis Vilniaus kapitulos dvasininkų buvo glaudžiai susijusi su karaliaus dvaru įvairiose gyvenimo srityse[30].

Vilniaus kapitula buvo papildomų pajamų šaltinis dvare dirbusiems dvasininkams. Tai įrodo patrono, kuris teikė kanauninkų prebendas kanceliarijoje, diplomatijoje ir plačiai suvokiamoje dvaro tarnyboje dirbusiems dvasininkams, pragmatizmą. Kadangi darbas dvare buvo vienas iš dažnesnių kelių beneficijai gauti, bent jau teoriškai išsilavinimas ir gabumai šiuo atveju būdavo naudingi. Taigi kažkada Jerzio Ochmańskio iškeltas teiginys, kad Vilniaus katedros kapitula buvo intelektinis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės elitas, nėra nepagrįstas. Tik kyla klausimas, ar visi su karaliaus dvaru susiję žmonės faktiškai rezidavo Vilniuje ir ten kūrė? Kas iš tikrųjų rezidavo Vilniuje? Ar galime teigti, kad Vilniaus kapituloje buvo kuriama kultūra? Atrodo, kad šis teiginys yra teisingas kalbant ne apie visą kapitulą, o tik apie pavienius jos žmones. Bet tikrai galime teigti, kad to meto kapitulų nariai buvo dvasininkų luomo elitas – *luminaria dioecesis et senatus ecclesiae* (1596)[31]. Šis teiginys yra teisingas dar ir todėl, kad tais laikais dvasininkai turėjo beneficijas įvairiuose Lietuvos ir Karalystės katedrų ir kolegijų miestuose bei miesteliuose. XVI a. Gniezno metropolijos, o gal ir visos Europos bažnytinė aplinka buvo bendra[32].

Atsakymą į minėtus klausimus ir klausimą, kaip atsirado *designatio personae,* turbūt galima rasti išlikusioje korespondencijoje. Deja, išnagrinėta per mažai šaltinių, ir nėra žinių apie visus dvasininkus. Kol kas tik norėčiau atkreipti dėmesį į iškilusią problemą ir pateikti pradines išvadas apie šaltiniuose paminėtų asmenų kelią į prebendą. Iš

Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku. Spisy, opr. H. Lulewicz, A. Rachuba, Kórnik, 1994, s. 129, nr 957; ten pat, p. 147, nr. 1130, Grigalius Svencickis (karaliaus sekretorius prieš 1615 04 02–1617 02 24), Mikalojus Jasinskis (karaliaus sekretorius 1604–1619 04 09), *LVIA*, f. 696, ap. 2, b. 926, l. 51.

[30] Poznanės katedros kapituloje 1428–1500 metais prebendas turėjo 254 dvasininkai. Apie 63 iš jų nežinoma, kad būtų ėję kokias nors kitas pareigas kokioje nors įstaigoje. Tai yra 24,8 % visų kapitulos narių. Paweło Dembińskio nuomone, šis procentas gali būti dar mažesnis, t. y. žmonių, dalyvavusių Bažnyčios veikloje arba tarnavusių valdovui, greičiausiai buvo daugiau. P. D e m b i ń s k i, *Poznańska kapituła katedralna schyłku wieków średnich. Studium prozopograficzne 1428–1500.* Daktaro disertacija, Poznanė, 2009, p. 186–191.

[31] *Statuta capitularia Ecclesiae Cathedralis Cracoviensis mandato et impensis*, opr. K. Teliga, wyd. I. Polkowski, Cracoviae, 1884, s. 247.

[32] Žr. W. P a w l i k o w s k a, *Prałaci i kanonicy poznańscy w szesnastowiecznej kapitule wileńskiej* (spausdinama).

korespondencijos aiškėja, kaip ir kieno užtariami dvasininkai gaudavo beneficijas. Minėjau, kad vienas pagrindinių būdų beneficijai gauti buvo darbas monarcho dvare. Ten pretendentai, norėdami gauti beneficijas, galėjo parodyti įvairius talentus – diplomatinius gabumus, raštininko gebėjimus, kalbų mokėjimą. Karalius arba karaliaus aplinkos žmonės labai greitai pastebėdavo tokius įgūdžius. Tada likdavo mažas žingsnis iki beneficijos gavimo. Pirmos arba dar vienos.

Pavyzdžiui, Vilniaus kanauninkas, vėliau prelatas Petras Roizijus, amžininkams geriau žinomas „daktaro ispano“ vardu, Kražių klebonu tapo proteguojamas Žygimanto Augusto. Teikimo teisę į ją turėjo karalius, todėl tos pačios beneficijos prašytojas Jono Kochanovskio epigrama kreipėsi tiesiogiai į valdovą, kuris atsakydamas pateikė teikimo raštą[33]. Šiuo konkrečiu atveju Roizijus, prašydamas klebono vietos, galėjo asmeniškai kreiptis į Žygimantą Augustą, kadangi valdovas apie jį žinojo. Jis keletą metų buvo glaudžiai susijęs su karaliaus dvaru. Po kelerių metų gavęs karaliaus teikimą, Roizijus tapo Vilniaus kanauninku, o vėliau prelatu.

Tokiame pačiame kontekste iškyla kunigo Stanislovo Fogelvederio, irgi artimo Jonui Kochanovskiui, asmuo. 1571 m. spalio mėnesio laiške Fogelvederiui[34] Kochanovskis zonduoja padėtį karaliaus dvare ir bando sužinoti, „ar atėjo tinkamas momentas pateikti savo reikalą“. Šis laiškas įdomus tuo, kad adresatas tada buvo „arčiau“ karaliaus už Kochanovskį. Paskutinis Jogailaičio sekretorius ir vienas iš Žygimanto Augusto testamento vykdytojų Fogelvederis yra vienas svarbiausių asmenų, siekiant suprasti beneficijų, kurių patronas buvo karalius, skyrimo mechanizmus[35].

Naujausiais duomenimis, Jonas Kochanovskis laiške norėjo pateisinti savo poezijos bandymus. O senesnėje literatūroje tai laikoma bandymu gauti dar vienas bažnytines pa-

[33] 1556 m. lapkričio 20 d. Žygimanto Augusto laiškas Mikalojui Radvilai Juodajam, Varšuva, *Listy króla Zygmunta Augusta do Radziwiłłów*, opr. I. Kaniewska, Kraków, 1999, s. 319–322, nr 187; ten pat, p. 403–404, nr. 240. Žygimantas Augustas savo protėvių teikimo teisę į Kražių kleboniją primena jau po Roizijaus mirties. Išvardijęs visus karaliaus paskirtus dvasininkus, pamini, kad visi „ramiai valdė, perėmę nuosavybę visiškai neįkyrint jų tėvams“. Tai buvo Jonas Domanovskis, Jonas Vierbkovskis ir Petras Roizijus. Pirmasis ir paskutinysis priklausė Vilniaus kapitulai, o vidurinįjį laiške minimą asmenį sudarytoja palaikė „dainininku ir dirigentu, kapelionu, tarnavusiu karaliui nuo 1544 m.“ Bet galimas daiktas, kad buvo kalbama apie Vilniaus kanauninką, kažkokį Joną Vierbkovskį. Žr.: *Listy króla Zygmunta Augusta do Radziwiłłów*, s. 596–598, nr 355.

[34] *Dzieła Polskie,* t. 2*: Jan Kochanowski*, opr. J. Krzyżanowski, Warszawa, 1952, s. 313–314.

[35] Apie šį žmogų iki šiol nėra atskiro veikalo, nors išliko daugybė šaltinių, įrodančių Fogelvederio reikšmingumą daugelyje XVI a. gyvenimo sričių. Žr.: L. K u r d y b a c h a, Stanisław Fogelweder, *PSB*, t. 7, s. 44–46; *Testament Zygmunta Augusta,* opr. A. Franaszek, O. Łaszczyńska, S. E. Nahlik, Kraków, 1975; A. F r a n a s z e k, W. U r b a n, Oblaty dokumentów dokonane przez księdza Stanisława Fogelwedera, *Studia Waweliana*, 1992, [t.] 1, s. 29–37. Apie Fogelvederio diplomatinio aktyvumo apraiškas žr.: R. S k o w r o n, *Dyplomaci polscy w Hiszpanii w XVI i XVII wieku,* Kraków, 1997. Apie Fogelvederio ryšius su kitais svarbiausiais to meto asmenimis žr.: U. A u g u s t y n i a k, *Informacja i propaganda w Polsce za Zygmunta III,* Warszawa, 1981, s. 45, 50, 63, 86, 197. Ten pat cituojami laiškai.

reigas[36]. Panašiai galima interpretuoti 1599 m. rugpjūčio 16 d. Žygimanto III laišką Leonui Sapiegai, iš kurio pakankamai aišku, kad stengtis gauti beneficijas būdavo pradedama tik joms atsilaisvinus. Tai iliustruoja karaliaus žodžiai: „Rašydamas savo antrąjį laišką mūsų prašai, kad Lietuvos D.K. raštininko sūnus kunigas Jasinskis taptų Vilniaus kanauninku, nes kunigas Fogelvederis paskirtas Miechovo klebonu, bet nežinome, iš kur Jus pasiekė tokios žinios, nes Miechowo klebono vieta kol kas nėra tuščia, taigi iš kunigo Fogelvederio tos kanauninko vietos *ipso invito* negalime atimti.“[37] Leonas Sapiega stengėsi, kad Mikalojus Jasinskis gautų kanauninko vietą, nors ji nebuvo laisva. Greičiausiai Sapiegą pasiekė žinia (gandas?), esą Stanislovas Fogelvederis atsisakė Vilniaus kanauninko vietos. O šis jos atsisakė tik prieš pat 1601 m. sausio 4 d. Per tą laiką 1600 m. gruodžio 12 d. Mikalojui Jasinskiui pavyko tapti Vilniaus prelatu kantoriumi[38].

Vilniaus kapituloje būta tam tikro dėsningumo. Vilniaus kapitulai priklausę asmenys XVI a. pabaigoje buvo glaudžiai susiję su tais, kurie turėjo lemiamą įtaką tuo metu, kai jiems buvo suteiktos beneficijos (Žygimantu Senuoju, Karaliene Bona, Žygimantu Augustu, Steponu Batoru arba Zigmantu III Vaza). Ypač jeigu vertinsime asmenis pagal jų atliekamas arba išmoktas profesijas ir kilmės vietą. Kadangi šiokią tokią įtaką suteikiant beneficijas turėjo karaliaus patarėjai, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad dalis beneficijų buvo išdalinta jiems užtariant.

Manau, kad tai kyla iš nuostatos, kuriai pritarė ir Bona, kad Bažnyčia yra galingiausia ir įtakingiausia organizacija, kuri, jos nuomone, turėjo būti įrankis valstybės rankose[39]. Taigi bažnytinių beneficijų dalijimą Bona laikė geriausiu būdu aprūpinti dvariškius. Jai valdant geriausias bažnytines beneficijas gavo italai[40].

Paskyrimo į vyskupo skiriamas aukštas pareigas (scholasteriją ir kantoriją) teisę turėjo Vilniaus vyskupai (11 %). Taigi koliacijos teisė tarsi išplaukė iš patronato teisės. Taip mano Jerzis Ochmańskis[41]. Bet Bogumilas Szady nėra visiškai įsitikinęs dėl Vilniaus katedros kapitulos scholasterijos ir kantorijos prelatūros pavaldumo. Šis autorius daro prielaidą, kad abiejų prebendų patronu galėjo būti Vilniaus vyskupas arba jos galėjo būti laisvoje koliacijoje. Abiem atvejais atstovavo vyskupas, tik skyrėsi įteisinimo būdas[42].

[36] Žr. *Cochanoviana,* t. 2: *Materiały do dziejów twórczości Jana Kochanowskiego z lat 1551–1625*, red. J. Pelc, wyd. M. Korolko, Wrocław, 1986, s. 68–61; M. K o r o l k o, *Jana Kochanowskiego żywot i sprawy. Materiały, komentarze, przypuszczenia*, Warszawa, 1985, s. 158–164; W. M a g n u s z e w s k i, „Przypasany do miecza rycerz“, *450 rocznica urodzin Jana Kochanowskiego*, Zielona Góra, 1985, s. 190–193.

[37] 1599 m. rugpjūčio 16 d. Žygimanto Augusto laiškas Leonui Sapiegai, Varšuva, *Archiwum domu Sapiehów,* t. 1: *Lity z lat 1575–1606*, wyd. A. Prochaska, Lwów, 1892, s. 223, nr 266.

[38] *ACV* VII, l. 364v; Herburt, l. 349, § 1089–1091.

[39] W. P o c i e c h a, *Królowa Bona*, t. 2, Poznań, 1958, s. 381.

[40] K. M o r a w s k i, *Czasy Zygmuntowskie na tle prądów odrodzenia*, Warszawa, 1922, s. 62.

[41] J. O c h m a ń s k i, *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie*, Poznań, 1972, s. 26.

[42] B. S z a d y, *Beneficia patronata i beneficia libera*, s. 56–59.

Pagal patronato teisę vyskupas būtų patronas fundacijos pagrindu, o laisvos koliacijos (*libera collatio*) atveju – yra įgaliotas paskirti kandidatą į pareigas[43]. Taigi laisvos beneficijos reiškia, „kad jų patronas yra vyskupas – nesvarbu, ar paskyrimą įteisina kaip bažnytinės valdžios atstovas, ar dėl fundacijos arba dotacijos“[44].

Bet praktiškai labai sunku įrodyti skirtumą ir nustatyti, ar beneficija būdavo suteikiama remiantis vyskupo patronato teise, konkrečios beneficijos fundacijos arba laisvos koliacijos pagrindu. Žemiau pateikiamas pranešimas rodo, kad net patys dvasininkai ne visada susigaudė, koks buvo konkrečios beneficijos pavaldumas.

Hipotezę, kad dvi Vilniaus bažnyčios prelatūros galėjo būti laisvoje koliacijoje, iškėlė Bogumiłas Szady, remdamasis 1767 m. įrašu: *Capitulum cathedrale Vilnense praelatos habet sex: praepositum [---] scholasticum et cantorem, duo ultimi sunt iuris* ***liberi collativi quatuor priores Rex nominat*** [paryškinta mano – *W. P.-B.*][45].

O vyskupo patronavimą įrodo 1733 m. įrašas: *Ius patronatus et provisio Scholastici, Cantoris [---] spectat ad me solum et successores* ***meos episcopos Vilnenses;*** *cancellariatus etiam ad me* [paryškinta mano – *W. P.-B.*][46]; abi prelatūras iš vyskupo valdų fundavo vyskupas Jonas iš Lietuvos kunigaikščių, ir, B. Szady nuomone, Vilniaus vyskupas suteikė teikimą į Vilniaus scholasteriją Jonui Kukrovskiui, pagal kurį jis ir buvo paskirtas 1586 m. liepos 27 d.[47] Bet peržiūrėjus šaltinius ir iškėlus klausimą, kaip praktiškai buvo gaunamos beneficijos Vilniuje, tampa sudėtingiau.

Man atrodo, kad formaliai Vilniaus kapituloje teisę suteikti beneficijas turėjo karalius, vyskupas (popiežius) ir kapitula. Taigi Vilniaus kapituloje buvo dviejų rūšių beneficijos: priklausančios patronams (*beneficia patronata*) – į kurias skirdavo patronas, ir elekcinės (*electiva*) – užimamos po rinkimų[48].

Kalbant apie Vilniaus vyskupo patronuojamas beneficijas, panašiai kaip ir karaliaus teikimo atveju, galime kelti daugybę prielaidų, kokiu pagrindu dvasininkui galėjo būti suteikiama teisė į konkrečią beneficiją. Vilniaus kapitulai priklausė 2 iš 18 beneficijų (scholasterija ir kantorija), arba 11 %, o valdovas suteikdavo visas kitas kapitulos beneficijas, taigi 89 %. Dėl tvarkos reikia pridurti, kad tarp dvasininkų buvo ir asmenų, gavusių beneficijas popiežiaus paskyrimu (vyskupo patronuojamas beneficijas).

Iš turimos Vilniaus vyskupo Benedikto Vainos ir Leono Sapiegos korespondencijos aiškėja konservatyvaus vyskupo paveikslas, atskleidžiantis svarbią informaciją apie be-

[43] T. P a w l u k, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II,* t. 1: *Zagadnienia wstępne i normy ogólne*, Olsztyn, 2002, s. 278.

[44] B. S z a d y, *Beneficia patronata i beneficia libera*, s. 56–59.

[45] *Relationes status dioecesium in Magno Ducatu Lituaniae*, sud. P. Rabikauskas, Romae, 1971, t. 1, p. 202.

[46] Ten pat, p. 118.

[47] B. S z a d y, *Prawo patronatu w Rzeczypospolitej*, s. 19.

[48] J. G r z y w a c z, *Nominacja biskupów w Polsce przedrozbiorowej,* s. 8.

neficijų suteikimą. Laiško adresatas Leonas Sapiega nėra atsitiktinis asmuo, nes jis galėjo paveikti Žygimanto III sprendimą. Vyskupas Vaina neslėpė tai žinąs: „Jūsų išvykimas iš Jo Didenybės karaliaus stovyklos šiek tiek sujaukė mano reikalus, nes ten nebuvo Jūsų, mano geradari.“[49]

Vilniaus kapitula patronavo dekanatą. Pradžioje šios beneficijos patronas buvo karalius. Tai pasikeitė tik XVI a. antrojoje pusėje, kaip rašoma 1558 m. birželio 10 d. kapitulos posėdžio protokole. Tada kanauninkai, pasiremdami *iuris patronatus per sacrae Maestatem Regiam venerabili capitullo ecclesiae cathedralis vilnensis noviter concessi ad decaniam*[50], pirmą kartą iš savo tarpo išsirinko dekaną (juo tapo Jonas Vierbkovskis), o vėliau pateikė teikimo raštą ir kreipėsi į vyskupą prašydami patvirtinti pasirinkimą. Taip kapitula įgijo teisę suteikti vieną iš 18 beneficijų, taigi 6 %.

Vilniaus dekanato istorijoje rašoma apie kapitulos pirmumo teisę suteikiant šią beneficiją. O Jono Vierbkovskio pavyzdys atspindi ne tik dekano pareigų gausą, bet ir XVI a. dvasininko vertybių sistemą. Kitaip, nei karalystės kapitulose, prestižas nebuvo toks svarbus kaip pinigai. Nors iš vieno pavyzdžio sunku spręsti apie visus dvasininkus, galima daryti prielaidą, kad tai nebuvo išimtis.

Jau minėta, kad dauguma įstaigų ir beneficijų disponavo karalius, kur kas mažiau vyskupas ir kapitula. Nors šis teiginys ir nekelia abejonių, bet neatskleidžia pastangų siekiant karaliaus paramos beneficijai gauti mechanizmo. Kaip pastebėjo Wojciechas Tygielskis, „tokį tikslą pasiekti galėjo padėti atitinkama rekomendacija, tiesiogiai su karaliumi susijusio asmens parama“ arba, kaip Autorius toliau nurodo – netiesioginis priėjimas prie karaliaus. Tai „tapo svarbiausiu protekcijų sistemos įsigalėjimo motyvu“[51]. Šio mechanizmo sudėtingumą parodo Jono Zamoiskio ir jo ryšių pavyzdys: jis buvo karaliaus Stepono Batoro vyriausiasis patarėjas personalinės politikos klausimais. Zamoiskio vaidmuo karaliaus dvare buvo toks svarbus, kad kai kurie „jam pataikavo kaip karaliui“[52].

Išlikusioje korespondencijoje yra duomenų, patvirtinančių, kad Zamoiskis proteguodavo. 1579 m. gegužės 23 d. Plocko vyskupas Petras Volskis parašė laišką Jonui Zamoiskiui, kuriame tarp kitko paminėjo rekomendavęs karaliui keletą dvasininkų. Jis būtų patenkintas, jeigu „būtų galima išrūpinti kanoniją kunigui Klodzinskiui kokioje nors bažnyčioje, jeigi *in mense Pontificis* taptų laisva, taip pat ir raštininkui ponui Thiliczkiui, o Krokuvos bažnyčioje – mano sūnėnui“[53].

[49] 1604 m. balandžio 6 d. Benedikto Vainos laiškas Leonui Sapiegai, Vilnius, *Archiwum domu Sapiehów*, s. 409–410, nr 497.

[50] *ACV* III, l. 200v.

[51] W. T y g i e l s k i, *Listy. Ludzie. Władza,* s. 146–147.

[52] Ten pat, p. 147.

[53] *Archiwum Jana Zamoyskiego. Kanclerza i hetmana wielkiego koronnego*, wyd. W. Sobieski, Warszawa, 1904, t. 1, s. 338, nr 321.

Truputį kitaip beneficija atiteko Bartłomiejui Zawadzkiui, kurį pats karalius pirmiausia protegavo Krokuvos vyskupui Petrui Myškovskiui. 1578 m. gegužės 19 d. laiške Steponas Batoras reikalavo, kad Myškovskis suteiktų Zawadzkiui laisvas po Jono Volskio kanonijas[54]. Deja, vyskupas jau anksčiau spėjo užimti šią kanoniją, kaip aiškina 1578 m. birželio 18 d. laiške Jonui Zamoiskiui, kartu informuodamas, kad greitai karalius turės *gratias Summi Pontificis*[55] – taigi pats galės teikti į kanoniją Zawadzkį.

Zamoiskio laiške nuncijui Caligariui, rašytame po kelių mėnesių (1579 m. rugsėjo 20 d.), skaitome, kad jis stengiasi gauti kanonijas trims karaliaus sekretoriams: Zavacio – Baranovio – Tilicio"[56]. Iš dar vieno 1579 m. rugsėjo 20 d. rašyto laiško nuncijui sužinome, kad ne veltui stengėsi: trys sekretoriai jau gavo kanonijas[57]. Piotras Tylickis gavo Poznanės kanoniją *fundi* Tarnowo; Wojciechas Baranowskis – Gniezno kanoniją *fundi* Skrzynka, o Bartłomiejus Zawadzkis – Krokuvos kanoniją[58].

Zamoiskio įtakingumą patvirtina ir 1578 m. spalio 1 d. Vilniaus kanauninko Motiejaus Klodzinskio laiškas, kuriame jis siekia išsiaiškinti karaliaus reakciją į Chodelio parapijos beneficijos prašymą[59]. Klodzinskis, prašydamas teikimo beneficijai gauti, skundėsi likimu, aiškino neturįs pajamų, esąs draugų išlaikomas, o tapęs klebonu galėtų geriau tarnauti Zamoiskiui[60]. Po kelerių metų Klodzinskis parašė panašų laišką, prašydamas Kijevo vyskupo, Naugarduko klebono ir Vilniaus klebono vietos: „…taip, kad ir už mano tokią ilgą tarnybą būtų atlyginta. Stengčiausi, kad Jo Didenybė Karalius, mūsų maloningasis ponas, teiktųsi Jums, pone ir geradari, pritariant skirti Kijevo vyskupiją su Naugarduko klebonija, Vilniaus kleboniją, o aš visada ir visur pasiruošęs kiek galėdamas Jums tarnauti"[61].

O Stanislovas Kłodzinskis (Motiejaus Klodzinskio brolis) 1579 m. vasario 27 d. iš Neapolio išsiųstame laiške etmonui praneša apie savo brolio Motiejaus ir Jano Krasińskio ginčą dėl Krokuvos kantorijos. Primindamas, kaip seniai ilgus metus tarnauja, prašo Zamoiskio, kad „bet jeigu ten taip atsitiktų, kad vietoj atlygio už tiek metų iš manęs ir

[54] *Akta historyczne do panowania Stefana Batorego króla polskiego*, wyd. J. Janicki, Warszawa, 1881, s. 88–89.

[55] *Archiwum Jana Zamoyskiego,* t. 1, s. 225–226, nr 214.

[56] Ten pat, nr. 344, p. 359.

[57] Ten pat, nr. 346, p. 361–362.

[58] J. K o r y t k o w s k i, *Arcybiskupi gnieźnieńsci, prymasowie i metropolici polscy od roku 1000 aż do roku 1821 czyli do połączenia arcybiskupstwa gnieźnieńskiego z biskupstwem poznańskim*, Poznań, 1888, t. 2, s. 599.

[59] *Archiwum Jana Zamoyskiego,* t. 1, s. 268–269, nr 252.

[60] Ten pat, p. 268–169. Problemą aptaria W. T y g i e l s k i, W poszukiwaniu patrona, *Przegląd Historyczny*, 1987, [t.] 78, s. 198.

[61] 1583 m. gruodžio 10 d. Motiejaus Klodzinskio laiškas Jonui Zamoiskiui, Krokuva, *Archiwum Jana Zamoyskiego,* t. 3, s. 248, nr 911.

maniškių būtų atimta ir tai, kas seniai užgyventa, tada labai prašau, kad Jūs, **atsižvelgdamas į didį teisingumą ir į ankstesnius mano nuopelnus**, teiktumėtės išrūpinti, kad vietoj to Jo Didenybė Karalius man suteiktų kokį pasaulietinį dvarą, – o mano broliui kunigui, Žemaitijos arkidiakonui *ratione contentationis,* tegu kun. Krasińskis kiekvienais metais iki jo gyvos galvos moka po tris šimtus talerių *et fructus indebite,* o preceptorius tegu panaudoja *ad pias causa* ten, kur Jums atrodys reikalinga. O konkrečiai Jeruzalės bursos remontui. O jeigu jos *conditio dura* prireiktų kunigui Krasińskiui, tada tegu man netrukdo ir neįgrįsta, nes man jau užtenka Jos Didenybės karalienės reikalų, ir tegu grąžina kantoriją mano broliui“ [paryškinta mano – *W. P.-B.*][62]. Klodzinskis sumaniai išvardijo Zamoiskiui savo ir brolio nuopelnus, nepraleido progos priminti apie dabartinius sunkumus tarnaujant karaliui. Visa tai tam, kad išlaikytų Krokuvos kantoriją, o broliui gautų Krokuvos kanoniją. Bet buvo pasirengęs kompromisui – atiduoti vyskupui Krasińskiui pusę iš jos gaunamų pajamų, o jeigu būtų atimta kantorija, reikalavo kompensacijos.

Etmonas Zamoiskis dalyvavo ir siūlant Jurgį Radvilą į Vilniaus vyskupus. Nes Radvila laiške jam dėkoja už vyskupiją, „kurią Jūs man teikėtės paskirti“, dalijasi sielos nerimu ir turtiniais rūpesčiais[63]. Iš korespondencijos aiškėja suokalbiai ir užkulisinės pastangos prieš išrenkant Radvilą: būsimą kardinolą protegavo ir Radvilos. Mikalojus Kristupas Radvila Našlaitėlis, laiške dalindamasis įspūdžiais ir naujienomis su dėde Mikalojumi Radvila Ruduoju, užsimena apie vizitą Palenkės Janove ir pokalbį su Lucko vyskupu Viktorinu Virbickiu. Paslauga, kokios buvo paprašyta Našlaitėlio, rodo, kad Virbickis neketino pasitenkinti Lucko vyskupija. Jis prašė Mikalojaus Kristupo Radvilos paprašyti Rudojo užtarimo, kad Vilniaus vyskupas Valerijonas Protasevičius jam išrūpintų Vilniaus koadjutoriaus vietą. Našlaitėlis perdavė Virbickio prašymą ir viską taip pakomentavo: „Aš prašau, nes manęs paprašė, o Jūs malonėkite pasielgti taip, kaip Jums atrodys geriausia, nes nors jis ir prisiekė Unijai anksčiau nei derėjo, vis dėlto geriau, jeigu toje vietoje turėsime **šiokį tokį lietuvį,** o ne **tikrą lenką**“ [paryškinta mano – *W. P.-B.*][64]. Viktorinas Virbickis netapo Vilniaus koadjutoriumi. Tebebūdamas Lucko vyskupu, 1587 m. vasario 10 d. paliko šį pasaulį. Nežinome, ar Radvila Rudasis ėmėsi kokių žingsnių, kad Virbickis būtų paskirtas Vilniaus koadjutoriumi. Greičiausiai Našlaitėlio tarpininkavimas nedavė norimo rezultato. Bet Bernardui Maciejovskiui iš Karalystės Našlaitėlis jau nebuvo toks palankus ir aktyviai priešinosi jo paskyrimui į Lucko vyskupiją po Viktorino Virbickio mirties[65]. Po kelerių metų labai rėmė brolio Jurgio siekį tapti Vilniaus vyskupijos

[62] Ten pat, t. 1, p. 294–295, nr. 283.

[63] Jurgio Radvilos laiškas Jonui Zamoiskiui, *Archiwum Jana Zamoyskiego,* t. 1, s. 244, nr 236. Žr. taip pat: W. T y g i e l s k i, *Listy. Ludzie. Władza,* s. 150.

[64] 1571 m. spalio 17 d. Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio laiškas Mikalojui Radvilai Rudajam, Varšuva, *Scriptores Rerum Polonicarum,* t. 8: *Archiwum Domu Radziwiłłów*, Kraków, 1885, s. 4.

[65] 1587 m. balandžio 11 d. Mikalojaus Kristupo Radvilos laiškas Kristupui Radvilai, Myrius, *Archiwum Domu Radziwiłłów*, s. 31, nr 18.

koadjutoriumi. Tada stengėsi asmeniškai paveikti Vilniaus vyskupą Valerijoną Protasevičių. 1574 m. balandžio 16 d. parašė laišką, kuriame nepraleido progos priminti seną vyskupo draugystę su velioniu tėvu Mikalojumi Radvila Juoduoju, ir tada, išvardijęs visus kandidato Jurgio Radvilos privalumus, garantavo Protasevičiui, kad pats padės atlikti įvairius formalumus, deklaravo, kad jeigu „prireiktų ekspektatyvos, arba Jo Didenybės karaliaus pasirašytos *ius patronatus*, teikitės man parašyti, o aš duosiu Jo Didenybei karaliui pasirašyti“[66].

Zamoiskis protegavo ir karaliaus sekretorių Andriejų Patricijų Nideckį, kuris laiške prašo Zamoiskio „turėti senatvėje kokį nors išlaikymą“ ir mainais siūlosi atsisakyti Vilniaus arkidiakonijos[67]. Greitai – Zamoiskio padedamas – Nideckis tapo Livonijos vyskupu (1583), bet iki mirties išsaugojo Vilniaus arkidiakoniją (kaip ir daugumą savo beneficijų).

Pateikiu tik kelis pavyzdžius, įrodančius realias kanclerio galimybes proteguoti – tai karaliaus Stepono Batoro laikais rašyti paramos prašymo laiškai[68].

Išnagrinėjus laiškus su prašymais magnatams paaiškėja, kad juose greta prašymo būdavo „visiško pasiaukojimo“ deklaracija[69]. Dažnai kartojasi sunkios padėties aprašymai, kartais klientai, norėdami gauti beneficiją, vietoj to siūlydavosi atsisakyti jau turimos, neretai pabrėždami ilgametę tarnybą ir nuopelnus tiesiog reikalaudavo beneficijos. Tai geriausiai sekėsi Motiejui Klodzinskiui ir jo broliui – jie, turėdami daug beneficijų, atkakliai prašydavo naujų.

Reikia atskirai analizuoti išlikusią epochos literatūrą – dedikacinius laiškus ir stemas[70]. Iš „komplimentų ir meilikaujamų stilistinių figūrų gausos“ aiškėja pastangų atmosfera ir netiesiogiai atsiskleidžia glaudūs patrono ir kliento ryšiai[71].

[66] 1574 m. birželio 16 d. Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio laiškas Valerijonui Protasevičiui, Krokuva, *Archiwum Domu Radziwiłłów*, s. 5–7.

[67] 1582 m. vasario 3 d. Nideckio laiškas Janui Zamoiskiui, Varšuva, *Archiwum Jana Zamoyskiego. Kanclerza i hetmana wielkiego koronnego*, wyd. J. Siemieński, Warszawa, 1913, t. 3, s. 19, nr 721.

[68] Wojciecho Tygielskio nuomone, Zamoiskis ir vėliau stengėsi sudaryti įspūdį, kad yra būtinas nominacijose, bet dešimtame dešimtmetyje jo įtaka akivaizdžiai susilpnėjo, W. T y g i e l s k i, *Listy. Ludzie. Władza,* s. 150–151, 153–154.

[69] Ten pat, p. 155.

[70] Žr. taip pat F. P i l a r c z y k, *Stemmata w drukach polskich XVI wieku,* Zielona Góra, 1982; J. L i š k e v i č i e n ė, *XVI–XVIII amžiaus knygų grafika. Herbai senuosiuose Lietuvos spaudiniuose*, Vilnius, 1998.

[71] W. T y g i e l s k i, *Listy. Ludzie. Władza,* s. 155. Daugiau apie klientelizmą žr. A. M ą c z a k, *Klientela. Nieformalne systemy władzy w Polsce i Europie XVI–XVIII w.,* Warszawa, 2000; A. M ą c z a k, Stan, klasa, klientela. Spór o metodę w historiografii i antropologii społecznej, *Kultura – polityka – dyplomacja. Studia ofiarowane Prof. Jaremie Maciszewskiemu w 60-tą rocznicę urodzin,* Warszawa, 1980; A. M ą c z a k. Klientelizm dawniej i dziś: kilka refleksji, *Kultura polska a kultura europejska. Prace ofiarowane Januszowi Tazbirowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin,* Warszawa, 1987; A. M ą c z a k. *Nierówna przyjaźń. Układy klientalne w perspektywie historycznej,* Wrocław, 2003; U. A u g u s t y n i a k, *Dwór i klientela Krzysztofa Radziwiłła (1585–1640). Mechanizmy patronatu,* Warszawa, 2001; U. A u g u s t y n i a k, *W służbie hetmana i Rzeczypos-*

Patrono įtaka skiriamojo veiksmams teoriškai turėjo baigtis pateikus teikimo vakuojančiai beneficijai gauti aktą. Tai paminėta Vilniaus kapitulos statute. Apie tai parašyta 30 dekrete: „Apie kanauninkų, kurie stengiasi būti išrinkti svetimiems parekomendavus, netinkamumą.“[72] Dekrete kanauninkams ir prelatams buvo uždrausta pateikti karaliaus arba kitų žinomų asmenų raštus, skirstant prestimonialinius namus ir kaimus. Nurodymo nesilaikantis dvasininkas *ipso facto* nebegalėjo būti paskirtas. Bet šis nurodymas nebūtų buvęs priimtas, jeigu išorinis kišimasis nebūtų trukdęs kolegijai. Dekrete parašyta: „Kadangi dažnai atsitinka, kad karaliai, vyskupai, kunigaikščiai ir kiti aukšto rango asmenys kišasi į mūsų bažnyčios patvirtintas taisykles, ir ne toks tinkamas asmuo užima tinkamesnio vietą. Todėl mums ypač rūpi, kad ateityje kanauninkas nedrįstų ieškoti sau jokios paramos siekdamas užimti vertesnio kandidato į namus arba prestimonijas vietą.“ Tokio nutarimo priėmimas geriausiai įrodo ir tokių veiksmų paplitimą, ir tai, kad patrono vaidmuo nesibaigdavo pateikus teikimo beneficijai gauti raštą.

Hipotezei pagrįsti kapitulos aktuose rasime daugybę pavyzdžių. Štai, pavyzdžiui, vienam dvasininkui mirus kapitulos namai liko tušti, ir kolegija įpareigojo kanclerį atlikti juose vizitaciją. Tada, norint apsaugoti namus nuo sunykimo arba apiplėšimo, reikėjo juose apgyvendinti kitą savininką. Pagal kapitulos statutą sprendimą reikėjo priimti per mėnesį nuo vakansijos paskelbimo. Bet iš tikrųjų būdavo įvairiai – iš protokolų aiškėja, kad kai ne visi sprendimo teisę turintieji rezidavo prie katedros, o taip buvo 1533 m. rugsėjo 10 d., kapitula nutarė statute nurodytą terminą pratęsti dar mėnesiui, kol sugrįš asmenys, kurie „yra su karaliumi tolimuose kraštuose“[73].

Nustatėme, kad XVI a. Vilniuje beneficijų suteikimas atrodė taip: karalius turėjo prepozitūros, arkidiakonato ir kustodijos bei dvylikos kanonijų (83 %) koliacijos teisę. Iki XVI a. antros pusės karalius buvo ir dekanato patronas – tada jis turėjo teisę suteikti 89 % katedros beneficijų. Vėliau teisę skirti dekaną įgijo kapitula (6 %). Bet kartais karalius galėjo kam nors kitam perduoti patronato teisę, kaip ir buvo 1519 m. balandžio 18 d. Tada Žygimantas Senasis iki gyvos galvos perdavė Vilniaus arkidiakonato patronato teisę Lucko vyskupui Povilui Alšėniškiui (vėliau tapusiam Vilniaus vyskupu)[74]. Bet pagal įstatymą Vilniaus vyskupai turėjo teisę skirti į dvi prelatūras – scholasteriją ir kantoriją (11 %).

Nors formaliai žiūrint teikti įgaliojimus į Vilniaus beneficijas turėjo tik karalius, vyskupas ir kapitula, analizuojant būdus patekti į Vilniaus prelatūras ir kanonijas išryškėja akivaizdus magnatų vaidmuo. Vilniaus kapitulos ir jos santykių su karaliumi ir vyskupu pavyzdys įrodo įvairių lygių patronato sistemos veikimą. Iškelta problema taip pat rodo

politej: klientela wojskowa Krzysztofa Radziwiłła (1585–1640), Warszawa, 2004; R. R a g a u s k i e n ė, Klienteliniai santykiai ir Reformacijos procesas XVI a. Žemaitijoje: Stanislovo Skaševskio biografinis tyrimas, *Darbai ir dienos,* t. 44, 2005, p. 189–210.

[72] „De inhabilitate optantium per interpositas personas“, *LMAVB*, F 43-155, l. 15v–16.

[73] Herburt, l. 82, § 30.

[74] *BPAU Kraków*, 8905, l. 22.

kapitulos dvasininkų karjeros ir paaukštinimo mechanizmus. Šį reiškinį ir bažnytinių beneficijų suteikimo mechanizmą reikia vertinti dviem aspektais. Beneficijos rūpėjo karaliaus pavaldiniams, todėl jie siekė karaliaus palankumo. Kita vertus, valdantieji irgi norėjo pelnyti dvasininko palankumą ir paramą, todėl jam suteikdavo beneficiją ir bažnytines arba pasaulietines pareigas[75]. Vienas iš būdų beneficijai įgyti buvo gauti karaliaus teikimą mainais už tarnybą ir plačiai suprantamas paslaugas valdovui. Tokiu atveju susiduriame su protekcija.

Iškeltas klausimas tik nurodo tyrinėjant Vilniaus kapitulą autorės pastebėtas problemas. Tai būsimos išsamios monografijos objektas. Pastabose nurodoma iki šiol istorikų netyrinėta problematika. Jau šiame tyrimų etape matyti, kad reikia atskirai nagrinėti kiekvieną bažnytinės beneficijos suteikimą, bet tai nereiškia, kad ištirtuose pavyzdžiuose negalima įžvelgti tam tikrų dėsningumų. Tik juos dar reikia patikrinti ir patvirtinti. Ištyrinėtos bažnytinės struktūros ir aptarta problema paskatins toliau tirti platesnes temas. Toks tyrimų laukas yra Katalikų bažnyčios ir Lenkijos ir Lietuvos valstybės santykiai XVI a. antrojoje pusėje[76].

THE PATH TO DESIGNATIO PERSONAE, OR GRANTING OF CHURCH BENEFICES IN THE SECOND HALF OF THE 16TH CENTURY: AN EXAMPLE OF VILNIUS CHAPTER

Summary

WIOLETTA PAWLIKOWSKA-BUTTERWICK

In the second half of the sixteenth century the king was the leading patron and manager of the benefices of Vilnius chapter. The given examples suggest that the patron was in charge of the benefices not only nominally but practically as well. Instances recorded in the metrics of the chapter evidence that the monarchs were apt not to forget faithful subjects even after benefices were granted to them. A consistent pattern can be observed suggesting that the chapter would time and time again obey the overtly expressed king's will, thus acting depending on the situation rather than following the statute.

The king acquired the right of patronage of separate offices of canons and prelatures on the grounds of foundation. The King had the right of collation to the prepositure, archdiaconate and custodia as well as twelve offices of canons (83%). Until the second half of the 16th century the king also acted as the patron of diaconate and had the right to grant 89% of cathedral's benefices. Later the authority of granting diaconates was surrendered to the chapter (6%). The bishops of Vilnius had the right of granting two prelatures, namely scholasteria and cantoria (11%). However, the choice of the person was also influenced

[75] Žr. W. Tygielski, *Listy. Ludzie. Władza,* s. 165–166.

[76] Toks sumanymas kilo knygos „Katalikų bažnyčios ir valstybės santykiai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVII a. antrojoje pusėje“ (Kaunas, 2008, 178 p.) autorei Vaidai Kamuntavičienei. Mokslininkė, daugiausia remdamasi „Lietuvos Metrikos“ knygomis, ėmėsi nagrinėti šį ypač svarbų ir daugialypį klausimą.

by the king's entourage. In many cases it was the people from the entourage who indicated appropriate candidates. Hence, the best place for those who pursued benefices was the king's or the bishop's court, particularly position in the chancery, such as the king's (bishop's) secretary, doctor or musician. Another option was to look for patrons in the court of an influential lord.

Gauta 2012 m. kovo mėn.

Wioletta P a w l i k o w s k a - B u t t e r w i c k. Humanitarinių mokslų daktarė. Mokslinių interesų kryptis – Romos Katalikų Bažnyčios ir kultūros istorija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje viduramžių ir naujųjų laikų sankirtoje.

Adresas: Os. Wichrowe Wzgórze 5/65

61–673 Poznań, Polska

El. paštas: wiolettap@tlen.pl